

Soru-Cevap

Harac Arazisinde Ölü Bir Araziyi İhya Eden Bir Kimse

Ebu Takî el-Makdisi'ye

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullah ve Berekâtuh.

Araziyle ilgili şu şekilde bir soru: İslam'da İktisat Nizamı Kitabı'nda arazi hükümlerini okuduktan sonra benim için, konuyla ilgili delillerin varlığıyla birlikte arazinin sıfatının ya öşrî ya da haracî olduğu ortaya çıkmıştır... Yine, haracî arazisinin rekabesinin (aslinin) devlete ve menfaatinin de ferde ait olduğu da benim için açığa kavuşmuştur. Aynı şekilde bu bağlamdaki yeterli delillerin varlığıyla birlikte! Ama benim sorum, 136. sayfada ölü arazisinin ihya edilmesi konusunda geçen şu metinle ilgili olacaktır: (Kim haracî araziden ölü araziye ihya ederse, o araziye girmeden önce oraya daha önce harac konulmuş ise, o şahıs o arazinin aslî mülkiyetinin dışında sadece menfaatine malik olur. O şahıs, ister Müslüman olsun, ister ise kâfir olsun fark etmez.) Peki ben, haracî arazinin rekabesinin mülkiyetiyle ilgili daha önce geçenlerle bu paragrafta geçenlerin arasını nasıl bağdaştırabilirim?? Son paragrafa dair bir delilin olmamasıyla birlikte?? Allah bizim adımıza sizi hayırla mükâfatlandırın.

Kardeşiniz Takıyyuddîn el-Makdisî

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Ziraat arazisi ile ölü arazi için, ilgili şerî delillere göre onları tanzim eden hükümler vardır. Bunları aşağıdaki şekilde detaylandıralım:

Birincisi: Ziraat arazisinin hükümlerinin delillerinden bazıları şunlardır:

1- Müslim Sahihî'nde, Cabir'in şöyle dediğini tahric etmiştir: Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: **“Bulutun (yağmurun) ve nehirlerin suladığı arazilerde 1/10 (onda bir) miktar vardır. Sulama suyu ile sulanan arazinin (mahsulünde) 1/20 (yirmide bir) vardır.”** Bu, genel bir nasır. Yani bu genel nâssı tahsis eden bir nâs varit olmadıkça ziraat arazisinin tamamı öşrî arazidir.

2- Fetih'ten sonra, fethedilen araziler hakkında genel nâstan çıkan yeni sorunlar ortaya çıktı ve onlara harac konuldu. Ebu Ubeyd şöyle dedi: (Bize Yezid İbn Harun, İbn Ebu Zî'bu'dan, o da Zühri'den şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Bahreyn Mecusilerinden cizyeyi kabul etti. Zühri şöyle dedi: Onlardan Müslüman olanların Müslümanlığı kabul edildi. Müslüman olmakla arazisi hariç canını ve malını korumuş oldu. Zira o şahıs, kuvvetli iken ilk defada Müslüman olmadığından dolayı o arazi, Müslümanlar için bir fey (ganimet) tir.) Ayrıca Ömer Radiyallahu Anhu, Sevad arazileri hakkında şöyle diyerek bu şekilde hüküm verdi: “Toprağı sahipleri olan halka bırakmayı ve onlara harac koymayı uygun gördüm...”

Genel hüküm, genelliği üzere kaldığından dolayı şerî hükümlere göre “Dâru'l İslam'daki tüm araziler öşrî arazi olup onlar için zekat vardır” ve şerî hükümlere göre “haraci arazi” özelleştiren başka bir nâs olmadığı sürece bu genel nâssın dışına çıkmaz. Diğer bir ifadeyle, Dâru'l İslam'daki tüm ziraat arazilerin hükmü, onların haracî

arazi olduğuna dair belirli bir araziyle ilgili özel bir delil olmadığı sürece öşrî arazi olmasıdır. Bu, kitaplarımızda tüm ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

İkincisi: Ölü arazinin hükümlerinin delillerinden bazıları şunlardır:

1- Buhari, Aişe Radiyallahu Anhe'den Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini tahric etmiştir: **“Herhangi bir kimseye ait olmayan bir araziye imar eden kimse ona sahip olmaya daha hak sahibidir.”**

Tirmizi, Said İbn Zeyd'den Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini tahric etmiştir: **“Kim ölü bir araziye ihya ederse (canlandırırsa) o onun olur.”** [Aynı şekilde bunu, Ebu Davud da rivayet etmiştir.]

Bu nâsslar, araziye ihya eden herkesin onun mülkü olduğu hususunda geneldir. Şayet öşrî araziye ihya ederse onun mülkü olur ve eğer onu ihya eden bir Müslümansa öşrî arazi olup onun zekâtı vardır. Yok eğer onu ihya eden zimmet ehlinde biri ise onda harac vardır. Çünkü kafir, zekât ehlinde olmadığından dolayı onun harac vermesi gerekir. Zira ziraat arazileri, ya zekât ya da haracî işlevinden yoksun olmaz.

Şayet ihya etme harac arazisinde olursa, haracî arazi olur. İhya edenin Müslüman olması veya zimmet ehlinde olan bir kafir olması fark etmez... Sahibul Harac Ebu Yusuf'un söylediği de bunun gibidir. Zira o şöyle demiştir: (Dedi ki: Bana, Hasan İbn Umâra, Zührî'den, o da Said İbn Müseyyeb'ten şöyle dediğini rivayet etti: Ömer İbn Hattab Radiyallahu Anhu şöyle demiştir: **“Kim ölü bir araziye ihya ederse (canlandırırsa) onundur. Taşla çeviren (başkası el koymasın diye etrafını çeviren) kimsenin üç yıldan sonra hakkı yoktur.”** Ebu Yusuf şöyle dedi: Herhangi birinin hakkı ve mülkü olmayan ölü arazi hakkındaki bu hadisin anlamı bizim nezdimizde şöyledir; Her kim onu ihya etmişse, aynı şekilde o ona ait olur: Onu ekebilir, ektirebilir, kiraya verebilir, nehirler karşılığında kiraya verebilir ve burayı maslahatına uygun bir şekilde imar edebilir; Eğer öşür arazisi ise, onun öşrünü verir. Yok eğer haracî arazisi ise, haracını verir...)

* Binaenaleyh öşrî arazideki ölü bir araziye ihya eden Müslümansa, burası öşrî olur ve onun rekabesine ve menfaatine sahip olup onda bir (1/10) veya yirmide bir (1/20) zekâtını verir. Eğer onu ihya eden zimmet ehlinde bir kafir ise, aynı şekilde rekabesine ve menfaatine sahip olup onun haracını öder. Çünkü o, zekât ehlinde değildir. Bunun tefsiri, İktisat Nizamı'nda şöyle geçmektedir: (İster Müslüman, ister kaafir olsun, kim öşrî araziden bir araziye ihya ederse, arazinin bizzat rekabesini (kendisini) ve menfaatini mülk edinir. Dolayısıyla ona sahip olan Müslüman'ın nisab miktarına ulaştıncaya, zekâtı farz olan ekin ve mahsulün zekâtı olarak öşür vermesi farzdır. Şayet kafir ise öşür değil harac vermesi gerekir. Çünkü o, zekât ehlinde değildir. Zira ister öşür ister harac olsun araziye işlevinden yoksun bırakmak doğru olmaz.) Bitti.

* Şayet haracî araziye ihya ederse, onu mülk edinir ve haracî arazi olur. Yani rekabesine değil menfaatine sahip olur ve onun için harac gerekir. Dolayısıyla şayet onu ihya eden Müslüman olursa mahsulün zekâtı gerekir yok eğer onu ihya eden zimmet ehlinde bir kafir ise onda harac gerekir. Bunun tefsiri İktisat Nizamı Kitabı'nda şöyle geçmektedir: (Kim haracî araziden ölü araziye ihya ederse, o araziye dönüşmeden önce oraya daha önce harac konulmuş ise, o şahıs o arazinin rekabesi (aslî mülkiyetinin) dışında sadece menfaatine sahip olur. O şahıs, ister Müslüman olsun, ister ise kâfir olsun fark etmez. Ona, o arazi hakkında harac vacip olur. Çünkü o arazi, fethedilen bir arazidir ve üzerine harac konulmuştur. Onun için onu mülk edinen, ister Müslüman olsun, isterse kafir olsun onun üzerine harac, sonsuza dek kalmaya devam eder.) Bitti.

2- Bu genel nâssın dışına çıkmaz. Yani öşrî ve haracî araziye ihya etmenin mülkiyeti; bunun aksine belirli durumlar hususunda özel bir nâss varit olmadıkça öşrî arazide öşrî olur ve haracî arazide de haracî olur. Nitekim haracî arazideki ölü arazinin ihya edilmesi incelendiğinde, burayı bir Müslüman ihya ettiğinde öşrî olması için özel bir nâssın varit olduğu bir durum olduğu ve bu durumun da daha önce üzerine harac konulmamış haracî arazideki ölü arazi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nâsslardan bazıları şunlardır:

a- Müslümanlar Irak arazisini fethettiklerinde, Ömer ziraat arazilerine harac koymuştu. Ancak Irak'ta, Basra ve çevresindekilerin ikamet ettikleri araziler de dahil olmak üzere Ömer'in üzerine harac koymadığı ölü araziler de vardı. Müslümanlar burayı ihya ettiklerinde, sahabenin icmasıyla öşrî bir arazi haline getirilmiş ve buna göre daha önce üzerine harac konulmamış haracî arazideki ölü yerler istisna edilmiş, yani genel olan nâsstan istisna edilmiştir. Böylece zorla fethedilen haracî arazi olsa bile burasını bir Müslümanın ihya etmesi orayı öşrî yapar. Bu, birçok kaynakta geçmekte olup bunlardan bazılarını aktaracağız:

- El-İnaye Şerhu'l Hidaye'de, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in ölü arazinin ihya edilmesi hakkındaki şöyle dediği hadisini zikrederken şu şekilde geçmektedir

(Kim ölü bir araziye ihya ederse; Ebu Yusuf nezdinde, etrafının çevrelenmiş olması muteberdir. Zira çevrelenmiş olan harac arazisi olsa da fark etmez.) Bunun en yakın anlamı (onun haracî olmasıdır.) Şayet öşrî bir arazinin etrafı çevrelenirse o, öşrî olur.) Ebu Hanife'nin sahibi Ebu Yusuf'un görüşüne göre Basra'da olana kıyasla, haracî olmasıdır; çünkü çevrelenen yer haracî arazidir, yani Ömer'in harac koymuş olduğu haracî araziye yakındır. Ancak burasını Müslümanlar ihya ederlerse kıyasın aksine sahabenin icması nedeniyle öşrî olarak kalmaya devam eder. El-İnaye Şerhu'l Hidaye, şunu da eklemiştir: (Basra'da olana kıyas edilmesi, haracî olmasıdır. Çünkü burası, haracî araziden çevrelenmiştir. Ancak sahabeler burasını öşre tabi tutmuşlar ve onların icmalarından dolayı kıyas terk edilmiştir.)

- Bunun bir benzeri ed-Dürrü'l-Muhtâr ve Hâşiye İbn Abidîn (Reddü'l Muhtâr'da) geçmiştir. Zira şöyle demiştir: (Kıyas, Ebu Yusuf'un nezdinde "Basra arazisinin" haracî olmasıdır. Çünkü burası, haracî araziye yakındır. Ancak o, sahabe Radiyallahu Anhum'un icmasıyla kıyası terk etmiştir.)

* Tüm bunlardan açığa çıkmaktadır ki; üzerine harac konulmamış olan ölü Basra arazisinin, Müslümanların ihya etmesi durumunda öşrî arazi olmasıdır. Yani üzerine harac konulmamış ölü arazinin ve haracî arazinin vakıası, bir Müslümanın ihya etmesi durumunda öşrî bir arazi olmasıdır. Ama burayı gayrimüslim birinin ihya etmesi halinde genel nâssa göre haracî arazi olarak kalmaya devam eder. Bunun tefsiri, İktisat Nizamı'nda şöyle geçmektedir: (Daha önce üzerine harac konulmamış haracî araziden ölü bir araziye ihya eden kimse Müslüman ise, arazinin hem aslî mülkiyetine, hem de menfaatine sahip olur. Eğer o şahıs kafir ise, arazinin sadece menfaatini mülk edinir. O arazi hakkında Müslümanlara harac değil, öşür farz olur. Kâfire ise, o arazi hakkında sadece harac vacip olur. Fetih esnasında hakkında ödeyecekleri bir harac karşılığı üzerinde kalmalarına müsaade edilen o arazinin kâfir ehline konulduğu gibi, o kâfire de harac konur.) Bitti.

Böylece sormuş olduğun sorunun, hatta sadece soru konusunun değil ölü araziye ihya etmenin tüm dallarının da cevabı verilmiş oldu. Allah seninle olsun.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 02 Muharrem 1438

M. 03/10/2016

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3744/>